Eduskunta
Hallintovaliokunta

**KRP:n kirjallinen asiantuntijalausunto komission ehdotuksesta asetukseksi automaattisesta tietojenvaihdosta poliisiyhteistyössä (Prüm II)**

Eduskunnan hallintovaliokunta on pyytänyt poliisihallitukselta kirjallista asiantuntijalausuntoa komission ehdotuksesta ns. Prüm 2 asetukseksi. Lausunnon teemaksi on pyydetty kansallisen yhteyspisteen näkökulma ja Siena oletusarvoisena kanavana käytännön näkökulmasta. Keskusrikospoliisi lausuu seuraavaa:

Tietojen vaihto ja luovutus, sekä kotimaisesti että varsinkin kansainvälisesti, sisältää usein suuria haasteita ja epäselviä sekä joskus jopa keskenään ristiriitaisia normeja ja velvoitteita. Selkeät säädökset ja mekanismit ovat välttämättömyys viranomaistoiminnassa, ja täten erittäin suotavia.

**Kansallisen yhteyspisteen näkökulma**

Prüm-tietojenvaihto on nykyisellään hajautettu tiedonvaihtojärjestelmä, jossa voidaan kahdenvälisesti vaihtaa DNA-, sormenjälki-, ja ajoneuvorekisteritietoja periaatteessa kaikkien EU-maiden kanssa. EU-asetukseen perustuva Prüm-tietojenvaihto on jo nykyisellään arvokas lisä rikosten selvittämisessä ja rikostorjunnassa. Se säästää poliisin ja muiden esitutkintaviranomaisten työtä EU:n laajuisessa sormenjälki- ja DNA-vertailujen seulonnassa, sekä tarjoaa suoran pääsyn toisessa EU-valtiossa rekisteröityjen ajoneuvojen tietoihin. Keskusrikospoliisi toimii kansallisena yhteyspisteenä Prüm-tietojenvaihdossa.

DNA- ja sormenjälkitietojen Prüm-vertailuilla on saatu selvitettyä lukuisia rikoksia, jotka muuten olisivat todennäköisesti jääneet selvittämättä, sekä saatu sarjoitettua rikossarjoja sekä kotimaassa että Euroopan laajuisesti.

Vaikkakin suurin näyttöarvo rikostutkinnassa ja oikeuskäsittelyssä on sormenjälki- ja DNA-vertailuilla, keskusrikospoliisi pitää hyvänä myös kasvokuvien ja poliisirekisteritietojen lisäämistä tietoluokiksi.

Nykyinen EU:n puheenjohtajamaa Ranska on aktiivisesti ajanut Prüm II-uudistusta, ja puheenjohtajamaan johdolla on jo annettu useampi muokattu esitys, jotka poikkeavat komission alkuperäisestä Prüm II-

asetusesityksestä. Tämä johtunee osittain siitä, että EU-komission valmistelutyössä ei ehkä ole kuultu riittävästi asiantuntijoita, joten nyt on jouduttu muokkaamaan asetustekstiä mm. teknisten määritelmien osalta. Lisäksi jäsenvaltiot ovat halunneet tuoda asetukseen asioita, joita alkuperäisessä esityksessä ei ollut.

Näistä merkittävimpinä voidaan pitää Prüm-vertailujen laajentamista pelkästään rikosten selvittämisestä myös kadonneiden henkilöiden löytämiseen ja tunnistamattomien vainajien tunnistamiseen. Lisäksi viimeisin muokattu esitys esittää tietojenvaihdon laajentamista ajoneuvorekisteritietojen lisäksi myös ajo-oikeustietoihin.

Keskusrikospoliisi pitää molempia ehdotuksia kannatettavina. Poliisin tehtävä on sekä kuolemansyyn selvittäminen, että kadonneiden henkilöiden etsintä (pl. merialueilla, jossa vastuu kadonneista on Rajavartiolaitoksella). Kadonneiden henkilöiden ja tunnistamattomien vainajien sormenjälki-, DNA- ja kasvovertailuilla voidaan saada tunnistettua vainajia, jotka ovat kadonneet jostain toisesta jäsenvaltiosta. Tämä säästää huomattavan määrän työtä sekä katoamis- että vainajan löytymisvaltiossa, ja se tullee lisäämään muutoin tunnistamattomaksi jäävien vainajien tunnistamista.

Ajo-oikeustietojen lisäystä tietojenvaihtoon keskusrikospoliisi pitää kannatettavana. Tälläkin hetkellä ajo-oikeuskyselyt Suomen sekä esim. Ruotsin ja Viron välillä työllistävät keskusrikospoliisin Viestiliikennekeskusta huomattavasti. Tämän siirtyminen Prüm-tietojenvaihtoon keventäisi tätä päivystysluontoisten tiedustelujen kuormittavaa vaikutusta.

Europolin pääsyä Prüm-tietojenvaihtoon keskusrikospoliisi pitää kannatettavana. Jo nyt keskusrikospoliisi on erikseen jakanut tietojenvaihdossa saatua tietoa Europolille, silloin kun se on ollut rikostutkinnan kannalta tarkoituksenmukaista, sekä säädösten nojalla mahdollista. Keskusrikospoliisi ei myöskään näe estettä asetuksessa esitetylle tietojenvaihdolle Europolin ja kolmansien maiden biometristen tietojen osalta.

Asetuksen neljännessä luvussa esitetty tietojen jakaminen reitittimen kautta on keskusrikospoliisin näkökulmasta ongelmallinen.

Nykyisessä (Prüm I) tietojenvaihdossa on DNA- ja sormenjälkitietojen osalta kaksi vaihetta.

Ns. Step 1 tietojenvaihto, jossa automatisoidusti vertaillaan ainoastaan tunnisteita. Tästä vastaa keskusrikospoliisin Rikostekninen laboratorio, ja se perustuu edellä mainittuihin kahdenvälisiin yhteyksiin maiden välillä. Tässä kohtaa ei välitetä henkilötietoja.

Ns. Step 2 tietojenvaihto tulee kyseeseen, mikäli Step 1 vertailu tuottaa osuman. Tällöin haun käynnistänyt maa kysyy osumamaalta mm. osumaan liittyvät henkilötiedot. Tästä tietojenvaihdosta vastaa keskusrikospoliisin Tiedusteluosaston Kansainväliset asiat-linja, ja siihen on sisältynyt mm.

saapuvien pyyntöjen laillisuuden sekä rekisteritietojen oikeellisuuden tarkastus, ennen kuin Suomesta on lähetetty vastaus haun käynnistäneelle maalle.

Esitetty Prüm II asetus ehdottaa Step 1 kahdenvälisten yhteyksien korvaamista EU:n ylläpitämällä reitittimellä. Tämä yhden reitittimen malli voidaan katsoa parannukseksi nykyiseen järjestelyyn, jossa jokaisen maan on pitänyt luoda kahdenväliset yhteydet sekä sormenjälki- että erikseen DNA-vertailuja varten. Tällä hetkellä kahdenvälisiä yhteyksiä ei ole vielä saatu luotua Suomen ja kaikkien muiden jäsenvaltioiden välille.

Ongelmallisena on kuitenkin pidettävä asetuksessa ehdotettua vaatimusta vastata reitittimen kautta perustiedoilla 24 tunnin kuluessa osumasta. Tämä siirtäisi myös henkilötietoja kysyvälle valtiolle reitittimen kautta, ja jo ennen Step 2 vaiheessa tehtäviä laillisuus- yms. tarkastuksia. Kansallisen yhteyspisteen näkökulmasta, sillä kokemuksella mikä operatiivisesta tietojenvaihdosta on, on olemassa riski siitä, että haun käynnistänyt valtio tyytyisi näihin perustietoihin, eikä koskaan siirtäisi kyselyä varsinaiselle Step 2 tasolle.

Ottaen huomioon joidenkin jäsenvaltioiden Suomen viranomaislinjaan verrattuna suurpiirteisemmät toimintamallit, on tässä olemassa vaara virheellisiin johtopäätöksiin, mahdollisesti jopa tuomioihin, mikäli haun käynnistänyt maa tyytyy reitittimen kautta saatuihin perustietoihin, eikä Step 2 tiedonvaihdon asteelle koskaan siirrytä. Esimerkkinä voidaan mainita, että joistakin maista on saatu useampia eri henkilöllisyyksiä samalle sormenjälki- tai DNA-tunnisteelle. Tällaisen jatkuessa Prüm-tietojenvaihdon luotettavuus ja näyttöarvo oikeudessa tulisi kärsimään.

Esitetty Prüm II on siis korvaamassa tämänhetkisen selkeän Step 1 - Step 2 mallin uudella Step 1 - reititintiedonvaihto - Step 2 mallilla. Vaikkakin tämä nopeuttaisi osuman jälkeistä tietojenvaihtoa, se tapahtuisi oikeusvarmuuden kustannuksella. Keskusrikospoliisin näkökulmasta kaikki henkilötietojen siirto tulisi edelleen pitää nykymallin mukaisena eli Step 2 tietojenvaihdon parissa, eikä mitään henkilötietoja tulisi reitittimen kautta välittää. Vaihtoehtoisesti kaikki jäsenvaltiot olisi saatava terävöittämään syöttönsä sellaisiksi, että tietoon voidaan luottaa. Tämä on ensisijaisesti EU-komission vastuulla oleva asia.

Tämän lisäksi on mainittava, että esitetty 24 tunnin aikaraja on hyvin lyhyt, ja edellyttäisi keskusrikospoliisille huomattavaa lisähenkilöresursointia sekä Rikostekniseen laboratorioon että Kansainväliset asiat-linjalle. Moni muukin jäsenvaltio on nostanut tämän asian esille EU-kokouksissa.

Uusien tietoluokkien sekä uusien tiedonvaihtoaikarajojen myötä keskusrikospoliisi tulee tarvitsemaan lisähenkilöresurssien kohdentamista Prüm-toimintoihin, samoin Poliisin informaatioteknologiakeskus tullee tarvitsemaan lisäresursseja.

**SIENA**

Tällä hetkellä käytännön operatiivisessa Prüm-tietojenvaihdossa (ns. Step 2) on vaihtoehtoina kaksi tiedonvaihtokanavaa: Interpolin ylläpitämä ns. Interpol-viestikanava, sekä Europolin ylläpitämä SIENA (Secure Information Exchange Network Application). Käytetyn kanavan valinta tehdään tapauskohtaisena harkintana.

Käytännön syistä valtaosaan tietojenvaihdosta on tähän asti käytetty Interpol-viestikanavaa. Interpolin viestijärjestelmä on integroitu poliisin kansallisiin tietojärjestelmiin, kun taas SIENA toimii niistä erillisenä. SIENAa käytettäessä tietoja joudutaan tällä hetkellä siirtämään manuaalisesti järjestelmästä toiseen.

Käytännön tiedonvaihdossa (Suomelle saapuvat Prüm-pyynnöt) sekä keskusteluissa muiden jäsenvaltioiden kansallisten yhteyspisteiden kanssa (Ruotsi, Viro) on todettu, että myös muut jäsenvaltiot käyttävät pääsääntöisesti Interpol-kanavaa. Toki KRP:llä on kansallisena yhteyspisteenä pääsy ja mahdollisuus myös SIENAn käyttöön.

SIENAn käyttöä puoltaisi se, että tällöin Europolin tietojärjestelmä sekä analyysikapasiteetti saataisiin suoraan hyödynnettyä tiedonvaihdon taustalla olevien rikostutkintojen tehostamiseen.

Myös tuleva tietojenvaihtodirektiivi edellyttää SIENAn käyttöä ensisijaisena tiedonvaihtokanavana EU-valtioiden lainvalvontaviranomaisten välillä.

KRP:n kansainvälisen tiedonvaihdon asiankäsittelyjärjestelmä jouduttaneen uusimaan tai ainakin päivittämään lähitulevaisuudessa, mm. em. tietojenvaihtodirektiiviin liittyvistä vaatimuksista johtuen, ja tätä kartoittava hanke on jo käynnistynyt.

Keskusrikospoliisi ei näe SIENAn käyttöä oletusarvoisena viestikanavana ongelmana, mutta se edellyttää SIENAn yhteensovittamista poliisin kansallisiin tietojärjestelmiin. Tämä tulee aiheuttamaan kustannuksia, joiden suuruutta Keskusrikospoliisi ei suoraan pysty arvioimaan.

Keskusrikospoliisin päällikkö
Poliisineuvos Robin Lardot

Rikoskomisario Roope Lehto

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu asianhallintajärjestelmässä. Poliisi 22.03.2022 klo 15:22. Allekirjoituksen oikeellisuuden voi todentaa kirjaamosta.